

LISTY KONTROLNE I WYTYCZNE

dotyczące organizacji zrównoważonych zawodów w orientacji sportowej¹

Wprowadzenie

Badanie „Orienteering and the Environment”, przeprowadzone w 2022 roku wśród federacji członkowskich IOF, wykazało potrzebę opracowania praktycznych wytycznych dotyczących organizacji zrównoważonych zawodów w orientacji sportowej.

Komisja IOF ds. Środowiska i Zrównoważonego Rozwoju (IOF-ESC) podjęła tę inicjatywę i przygotowała projekt do konsultacji w ramach sieci osób kontaktowych wskazanych przez federacje narodowe. Wszystkie otrzymane uwagi zostały bardzo starannie przeanalizowane, a większość z nich uwzględniono w obecnej wersji List kontrolnych i wytycznych (C&G). Mamy nadzieję, że powody, dla których nie wszystkie zostały przyjęte, zostaną wyjaśnione w niniejszym wprowadzeniu.

Zakres C&G koncentruje się na zrównoważonym charakterze zawodów w orientacji sportowej we wszystkich trzech wymiarach tego pojęcia: środowiskowym, społecznym i ekonomicznym. Nieco mniejszy nacisk położono na aspekty ekonomiczne zawodów, ponieważ warunki są na tyle zróżnicowane, że trudno o uogólnienia. Natomiast aspekty społeczne, a w szczególności relacje z interesariuszami, zostały potraktowane z dużą uwagą, gdyż kontekst organizacji zawodów obejmuje szerokie spektrum interakcji z innymi grupami interesu, które często pozostają „niewidoczne” dla uczestników, lecz są kluczowe dla organizatorów.

C&G nie stanowią podręcznika ani zestawu zasad do bezwzględnego stosowania, lecz raczej listę zagadnień, które organizatorzy powinni rozważyć i dostosować do lokalnego kontekstu. Niektóre z nich mogą być istotne — wówczas Wytyczne mogą stanowić użyteczne odniesienie; inne mogą nie mieć zastosowania i mogą zostać pominięte. Przykładowo relacje ze społecznościami rdzennymi mogą być istotne w USA, Kanadzie, Australii czy Nowej Zelandii, natomiast nie w większości Europy (z wyjątkiem jej północnych obszarów); łowiectwo jest bardzo ważną działalnością w Europie Północnej, natomiast ma mniejsze znaczenie w Australii.

C&G mają być narzędziem praktycznym i elastycznym; dlatego pominięto odniesienia do źródeł informacji, jak ma to miejsce w publikacjach naukowych — część przedstawionych zagadnień

¹ Tłumaczenie "**CHECKLIST AND GUIDELINES for the Organisation of sustainable Orienteering Events**" opublikowanego przez IOF – Międzynarodową Federację Orienteeringu (<https://orienteering.sport/iof/environment-and-sustainability/checklistandguidelines/>)

wynika głównie z wieloletniego doświadczenia i niekoniecznie pochodzi z autorytatywnych źródeł. Publikacji naukowych dotyczących środowiskowych aspektów orientacji sportowej jest w rzeczywistości bardzo niewiele; większość z nich (np. w nieistniejącym już Scientific Journal of Orienteering) opiera się głównie na obserwacjach empirycznych. Są one bardzo użyteczne i wiarygodne, jednak nie spełniają rygorów metodologicznych wymaganych we współczesnych recenzowanych czasopismach naukowych.

Kolejną kwestią jest znaczne zróżnicowanie wielkości zawodów w orientacji sportowej — od lokalnych wydarzeń z udziałem mniej niż stu uczestników po imprezy o bardzo dużej skali (takie jak O-Ringen czy duże biegi sztafetowe, jak Tiomila i Jukola). To od organizatorów zależy, które elementy C&G są w danym przypadku istotne.

Dokument ma strukturę hierarchiczną, obejmującą Obszary, Sektory, Inicjatywy oraz Opisy. Lista kontrolna odpowiada „Inicjatywom”, natomiast Wytyczne — ich „Opisom”.

Organizacja zawodów wiąże się z różnymi rolami, a tym samym z różnymi zakresami odpowiedzialności. Choć niektóre zadania są jednoznacznie przypisane do konkretnych funkcji (np. ustawienie punktów kontrolnych należy do budowniczego tras), w praktyce często jedna osoba pełni kilka ról lub — szczególnie w przypadku dużych zawodów — dany obszar działalności jest podzielony na kilka części z różnymi osobami odpowiedzialnymi.

W związku z tym zaleca się wykorzystywanie Listy kontrolnej jako wsparcia przy podziale zadań organizacyjnych, a Wytycznych jako punktu odniesienia dla osób odpowiedzialnych za ich realizację.

Listy kontrolne i wytyczne będą okresowo aktualizowane na podstawie nowych danych oraz propozycji zgłaszanych przez użytkowników. Wszelkie uwagi i sugestie są mile widziane (adres e-mail: chair-esc@orienteering.sport).

OCHRONA PRZYRODY

ROŚLINNOŚĆ, ZWIERZĘTA, ZANIECZYSZCZENIA, EMISJE I ODPADY

WYTYCZNE DLA UCZESTNIKÓW

Uwzględnij i sprawdź ograniczenia dotyczące kolców w obuwiu	W orientacji sportowej stosuje się trzy rodzaje podeszew: a) bez metalowych elementów w gumie; b) z wkrętami (tzw. dobb spikes), obecnie najczęściej stosowane; c) z ostrymi kolcami, jak w lekkoatletyce, obecnie bardzo rzadko używane w orientacji sportowej. Typ c) powinien być całkowicie zabroniony, ponieważ typy a) i b) w pełni zapewniają odpowiednią przyczepność. W niektórych przypadkach również wkręty (typ b) nie są dopuszczone, z podobnych powodów. Należy zatem sprawdzić u organizatora, jakie ograniczenia obowiązują w danych zawodach; informacje te są zazwyczaj zawarte w biuletynie zawodów.
Unikaj niezamierzonego wprowadzania inwazyjnych gatunków roślin oraz szkodników i chorób roślin	Gatunki inwazyjne, obce dla danego ekosystemu, mogą powodować szkody środowiskowe, zagrożenia dla zdrowia ludzi lub straty ekonomiczne. Rośliny inwazyjne często wytwarzają duże ilości nasion, dobrze rozwijają się w szerokim zakresie warunków środowiskowych, a ich systemy korzeniowe mogą konkurować z rodzimymi gatunkami o wodę, składniki odżywcze i przestrzeń, prowadząc do ich zaniku. Nasiona gatunków inwazyjnych mogą być nieświadomie przenoszone wraz z błotem przyczepionym do obuwia używanego podczas zawodów lub bezpośrednio na odzieży. W podobny sposób mogą rozprzestrzeniać się patogeny roślin (grzyby, bakterie, wirusy), stanowiące zagrożenie dla roślin dziko rosnących i uprawnych. Zaleca się zatem czyszczenie (a w miarę możliwości mycie) obuwia oraz dokładne pranie odzieży używanej w orientacji sportowej po zawodach lub treningu, szczególnie gdy ich kolejne użycie planowane jest w odległej lokalizacji. Wskazane jest informowanie o takich zaleceniach w biuletynach zawodów.
Zachowuj dystans od zwierząt gospodarskich i zamykaj ogrodzenia, jeśli były zamknięte	Należy zachować odpowiednią odległość od zwierząt gospodarskich, a bramy i ogrodzenia pozostawiać zamknięte. Jeżeli konieczne jest zapewnienie przejścia przez bramę dla uczestników, rozwiązanie polegające na odgradzeniu zwierząt w wydzielonym obszarze powinno zostać uzgodnione z właścicielami.
Unikaj niezamierzonego rozprzestrzeniania chorób zwierząt	W niektórych regionach świata, w tym w części Europy, występują patogeny zwierząt gospodarskich i dzikich, które w przypadku przypadkowego przeniesienia mogą stanowić zagrożenie dla fauny innych obszarów. Patogeny mogą być nieświadomie przenoszone wraz z błotem na obuwiu używanym podczas zawodów lub bezpośrednio na odzieży. Organizatorzy oraz uczestnicy powinni przestrzegać przepisów określonych przez służby weterynaryjne oraz zarządców terenu w zakresie ograniczeń dostępu i prowadzenia aktywności na obszarach zagrożonych. Jako ogólne zalecenie należy dokładnie myć obuwie i odzież po zawodach lub treningu, szczególnie gdy ich kolejne użycie planowane jest w odległym obszarze. Należy również unikać pozostawiania żywności i jej resztek w środowisku. Wskazane jest informowanie o takich zaleceniach w biuletynach zawodów.
Wypożyczaj zamiast kupować sprzęt	W kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym sprzęt powinien być użytkowany i wykorzystywany ponownie w możliwie największym stopniu, aby w pełni wykorzystać jego okres użyteczności. Zakup sprzętu należy rozważyć w przypadku pewności jego wielokrotnego wykorzystania; w przeciwnym razie dobrym rozwiązaniem może być wynajem, który ogranicza również koszty utrzymania, magazynowania i utylizacji. Jeszcze korzystniejszym rozwiązaniem może być wzajemne użyczenie sprzętu pomiędzy klubami lub jego współwłasność. Wymaga to odpowiedniego planowania użytkowania, jednak sprzyja poprawie sytuacji finansowej klubów oraz ograniczeniu wpływu na klimat.

Rozważ korzystanie z transportu publicznego	Transport publiczny (z wyjątkiem transportu lotniczego) jest co do zasady bardziej przyjazny dla klimatu niż transport indywidualny. Najbardziej korzystny jest transport kolejowy, następnie autobusowy. Zawody w orientacji sportowej są zazwyczaj organizowane w terenach oddalonych, co sprawia, że samochody osobowe i busy są najwygodniejszym środkiem transportu. Niemniej jednak w wielu przypadkach możliwe jest wykorzystanie transportu publicznego na części lub całości trasy dojazdu na zawody i jest to zalecane.
Rozważ aktywne formy przemieszczania się	W przypadku gdy miejsce zawodów jest dostępne rowerem lub pieszo z wężła transportu publicznego, zaleca się korzystanie z tych form przemieszczania się.
Stosuj wspólne przejazdy (car-pooling)	Większość samochodów dociera na arenę zawodów z jedną lub dwiema osobami. Emisja CO ₂ przypadająca na osobę jest odwrotnie proporcjonalna do liczby pasażerów. Należy zatem promować wspólne przejazdy (car-pooling), czyli korzystanie z jednego pojazdu przez większą liczbę osób. W miarę możliwości należy korzystać z istniejących platform organizujących wspólne przejazdy.
Wybieraj lub zgłaszaj zapotrzebowanie na opcje wegetariańskie lub wegańskie	Diety wegetariańskie i wegańskie mają istotnie mniejszy wpływ na klimat niż diety oparte na mięsie. Produkcja mięsa, w szczególności czerwonego, wiąże się ze znacznie wyższymi emisjami niż produkcja produktów roślinnych o porównywalnej wartości kalorycznej lub zawartości białka. Zaleca się wybieranie bardziej przyjaznych dla klimatu opcji żywieniowych poprzez wybór posiłków wegetariańskich lub wegańskich.
Unikaj marnowania żywności	Należy ograniczać marnowanie żywności poprzez wybór odpowiedniej ilości jedzenia oraz produktów, które zostaną spożyte.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

Dla uczestników zawodów w orientacji sportowej

Uwzględnij i sprawdź ograniczenia dotyczące kolców w obuwiu
Unikaj niezamierzonego wprowadzania inwazyjnych gatunków roślin oraz szkodników i chorób roślin
Zachowuj dystans od zwierząt gospodarskich i zamykaj ogrodzenia, jeśli były zamknięte
Unikaj niezamierzonego rozprzestrzeniania chorób zwierząt
Wypożyczaj zamiast kupować sprzęt
Rozważ korzystanie z transportu publicznego
Rozważ aktywne formy przemieszczania się
Stosuj wspólne przejazdy (car-pooling)
Wybieraj lub zgłaszaj zapotrzebowanie na opcje wegetariańskie lub wegańskie
Unikaj marnowania żywności

OCHRONA PRZYRODY

ROŚLINNOŚĆ

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

Uwzględnij uwarunkowania przyrodnicze przy planowaniu terminów zawodów	Przy ustalaniu terminów zawodów należy unikać okresów krytycznych dla rozwoju chronionych gatunków roślin, jeżeli występują one na terenie zawodów. W przypadku istnienia właściwego organu ochrony środowiska, należy nawiązać z nim kontakt; w przeciwnym razie należy skonsultować się z organizacjami pozarządowymi lub lokalnymi grupami przyrodniczymi. Szczególną uwagę należy zwrócić na siedliska, w których występują gatunki roślin i zwierząt ujęte na Czerwonej Liście IUCN.
Zidentyfikuj i oznacz wrażliwe siedliska	Rzadkie i/lub szczególnie wrażliwe zbiorowiska roślinne oraz zwierząt występujące na terenie zawodów muszą zostać zidentyfikowane, aby uniknąć prowadzenia tras przez te obszary poprzez odpowiednie projektowanie tras, a w razie potrzeby także ich oznaczenie w terenie i/lub na mapie, po uzgodnieniu z zarządcą terenu. Kontakty jak powyżej.
Unikaj lokalizacji punktów kontrolnych w wrażliwych siedliskach	Należy unikać siedlisk takich jak zbiorowiska mchów, tereny podmokłe (w obrębie terenów suchych), porosty, młode wydmy oraz przedwydmy. W miarę możliwości należy również unikać okresów kwitnienia chronionej flory.
Unikaj lokalizacji punktów kontrolnych na wilgotnym podłożu	Należy unikać źródeł, cieków wodnych, rowów oraz terenów o wilgotnym podłożu, jeżeli istnieją odpowiednie alternatywy; w każdym przypadku należy unikać wykorzystywania takich obiektów jako często odwiedzanych punktów kontrolnych — ślady butów tworzą zagłębienia, które trudno ulegają regeneracji w krótkim czasie.
Unikaj lokalizacji punktów kontrolnych na stromym terenie	Stromy teren sprzyja erozji powodowanej przez obuwie zawodników; uszkodzenia są skoncentrowane i mogą być znaczące w pobliżu punktów kontrolnych.
Uwzględnij specyfikę startu, mety oraz często odwiedzanych punktów kontrolnych	Punkty kontrolne zlokalizowane w miejscach o dużej koncentracji uczestników, takich jak start i meta, powinny znajdować się na obszarach o mniejszym wpływie na roślinność. Często odwiedzane punkty kontrolne powinny być zlokalizowane na twardym podłożu.
Lokalizuj centrum zawodów i parking na twardym podłożu	Arena zawodów oraz parking powinny być zlokalizowane w miejscach, gdzie oddziaływanie na środowisko jest możliwie najmniejsze, najlepiej na twardym podłożu lub na obszarach o większej odporności na użytkowanie.
Unikaj powalonych, rozkładających się drzew	Powalone drzewa pozostawione w terenie stanowią siedliska dla wielu gatunków owadów i grzybów, które stopniowo rozkładają drewno do postaci substancji organicznych wzbogacających glebę w próchnicę. Lokalizacja punktów kontrolnych oraz przebieg wariantów przebiegu powinny być planowane w sposób minimalizujący ryzyko ich uszkodzenia.
Unikaj wbijania gwoździ w drzewa	Należy unikać wbijania gwoździ w pnie żywych drzew. Oprócz ryzyka infekcji przez grzyby powodujące rozkład drewna, gwoździe mogą uszkodzić sprzęt wykorzystywany przy pozyskiwaniu drewna.
Unikaj wycinki drzew	Należy unikać niszczenia roślinności drzewiastej, w szczególności ścinania drzew oraz usuwania krzewów.
Unikaj niezamierzonego wprowadzania inwazyjnych gatunków roślin oraz patogenów i chorób roślin	Gatunki inwazyjne, obce dla danego ekosystemu, mogą powodować negatywny wpływ na środowisko, zagrożenia dla zdrowia ludzi lub straty ekonomiczne. Rośliny inwazyjne często wytwarzają duże ilości nasion, dobrze rozwijają się w szerokim zakresie warunków środowiskowych, a ich systemy korzeniowe konkurują z rodzimymi gatunkami o wodę, składniki odżywcze i przestrzeń, prowadząc do ich zaniku. Nasiona gatunków inwazyjnych mogą być nieświadomie przenoszone wraz z błotem przyczepionym do obuwia używanego podczas zawodów w orientacji sportowej lub bezpośrednio na odzież.

	W podobny sposób mogą rozprzestrzeniać się patogeny roślin (grzyby, bakterie, wirusy), stanowiące zagrożenie dla roślin dziko rosnących i uprawnych. Zaleca się zatem czyszczenie (a w miarę możliwości mycie) obuwia oraz dokładne pranie odzieży używanej w orientacji sportowej po zawodach lub treningu, szczególnie gdy ich kolejne użycie planowane jest w odległej lokalizacji. Wskazane jest informowanie o takich zaleceniach w biuletynach zawodów.
Dokumentuj rzeczywisty wpływ na roślinność	Należy rejestrować wszelkie negatywne oddziaływania zawodów na roślinność. Jeżeli przeprowadzenie rzetelnych badań naukowych nie jest możliwe, zaleca się dokumentowanie fotograficzne wybranych miejsc (w szczególności często odwiedzanych punktów kontrolnych) przed i po zawodach oraz porównywanie ich stanu w kolejnych miesiącach w celu oceny procesu regeneracji. Ewentualne działania naprawcze należy konsultować z właściwymi organami ochrony środowiska.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

Dla dyrektorów i menedżerów wydarzeń

Uwzględnij uwarunkowania przyrodnicze przy planowaniu terminów zawodów
Zidentyfikuj i oznacz wrażliwe siedliska
Poinformuj budowniczego tras oraz osoby odpowiedzialne za planowanie areny w celu uniknięcia zidentyfikowanych obszarów
Dokumentuj rzeczywisty wpływ na roślinność

Dla twórców i kontrolerów tras

Unikaj lokalizacji punktów kontrolnych w wrażliwych biotopach
Unikaj lokalizacji punktów kontrolnych na wilgotnym podłożu
Unikaj lokalizacji punktów kontrolnych na stromym terenie
Uwzględnij lokalizację startu, mety oraz często odwiedzanych punktów kontrolnych w celu ograniczenia wpływu na środowisko

Dla planistów i kontrolerów aren

Lokalizuj centrum zawodów i parking na twardym podłożu
Unikaj powalonych, rozkładających się drzew
Unikaj wbijania gwoździ w drzewa

OCHRONA PRZYRODY

ZWIERZĘTA

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

Uwzględnij faunę przy wyborze terenów do mapowania	Wybór terenów pod zawody w orientacji sportowej opiera się zazwyczaj na kryteriach związanych z ich atrakcyjnością sportową (trudnością techniczną i fizyczną terenu) oraz walorami krajobrazowymi. Niezwykle istotne jest jednak uwzględnienie kryteriów związanych z wykorzystaniem tych obszarów przez zwierzęta i ptaki jako siedlisk.
Sporządź listę gatunków zwierząt i ptaków wymagających szczególnej uwagi	Gatunki zwierząt występujące na terenie zawodów, wymagające szczególnej ochrony, powinny zostać zidentyfikowane, a ich siedliska określone w celu zapobiegania ich płoszeniu, w szczególności w okresach rozrodu. W przypadku istnienia właściwego organu ochrony środowiska należy nawiązać z nim kontakt; w przeciwnym razie należy skonsultować się z organizacjami pozarządowymi lub lokalnymi grupami przyrodniczymi.
Uwzględnij terminy zawodów w celu minimalizacji zakłóceń	Przy planowaniu terminów zawodów należy unikać okresów krytycznych w cyklu życia gatunków, aby zminimalizować zakłócenia (np. w okresie rozrodu). W przypadku istnienia właściwego organu ochrony środowiska należy nawiązać z nim kontakt; w przeciwnym razie należy skonsultować się z organizacjami pozarządowymi lub lokalnymi grupami przyrodniczymi.
Uwzględnij lokalizację areny, startu, mety oraz często odwiedzanych punktów kontrolnych	Punkty kontrolne zlokalizowane w miejscach o dużej koncentracji uczestników, takich jak start i meta, powinny znajdować się na obszarach, gdzie wpływ na zwierzęta, ptaki oraz ich siedliska jest minimalny.
Utrzymuj zwierzęta domowe pod kontrolą	Psy na terenie areny oraz w jej otoczeniu powinny być prowadzone na smyczy, aby zapobiec ich oddziaływaniu na dziką faunę. W niektórych przypadkach może być konieczne całkowite zakazanie obecności zwierząt domowych.
Zachowuj dystans od zwierząt gospodarskich i zamykaj ogrodzenia, jeśli były zamknięte	Zwierzęta gospodarskie należy utrzymywać na dystans, a bramy i ogrodzenia pozostawiać zamknięte. Jeżeli konieczne jest zapewnienie przejścia przez bramę dla uczestników, rozwiązanie polegające na odgradzeniu zwierząt w wydzielonym obszarze powinno zostać uzgodnione z właścicielami.
Zapewnij strefy schronienia dla dzikich zwierząt	W uzasadnionych przypadkach należy wyznaczyć strefy schronienia dla dzikich zwierząt. W niektórych sytuacjach może być zasadne przepłoszenie zwierząt do takich stref, z ewentualnym udziałem lokalnych myśliwych.
Unikaj przeciwnych kierunków ruchu zawodników	W celu ograniczenia zakłóceń dla dzikiej fauny trasy powinny być projektowane w sposób eliminujący przeciwne kierunki ruchu zawodników oraz minimalizujący ryzyko ataku zwierząt, umożliwiając im swobodne oddalenie się bez dezorientacji.
Nocny bieg na orientację	Dzika fauna, prowadząca w dużej mierze nocny tryb życia, może być zakłócana przez światło czołówek. Przy wyborze terenu na zawody nocne, zwłaszcza o dużej skali, zaleca się wybór obszarów o niskiej wrażliwości na tego typu oddziaływanie. Zaleca się również unikanie stosowania bardzo silnych źródeł światła.
Unikaj lokalizacji punktów w pobliżu miejsc żerowania i wodopojów	Należy unikać lokalizacji punktów kontrolnych w pobliżu miejsc schronienia i żerowania zwierząt (np. wodopojów).
Zachowuj dystans od dróg o dużym natężeniu ruchu	Należy zachować odpowiednią odległość od dróg o dużym natężeniu ruchu, aby ograniczyć ryzyko kolizji zwierząt z pojazdami.
Stosuj oznakowanie ostrzegawcze na drogach	Zwierzęta płoszone przez zawodników mogą przekraczać drogi, co stwarza ryzyko kolizji z pojazdami. Zaleca się stosowanie oznakowania ostrzegawczego na drogach przecinających lub przebiegających w pobliżu terenu zawodów.

Zgłaszaj niezwłocznie wszelkie zdarzenia	Wszelkie wypadki oraz inne negatywne oddziaływania na faunę należy niezwłocznie zgłaszać właściwym organom ochrony środowiska, właścicielom terenów oraz — w razie potrzeby — lokalnym kołom łowieckim.
Unikaj głośnej muzyki w arenie	Należy ograniczyć poziom hałasu emitowanego z areny do dopuszczalnych wartości (unikać głośnej muzyki).
Unikaj niezamierzonego rozprzestrzeniania chorób zwierząt	W niektórych regionach świata, w tym w części Europy, występują patogeny zwierząt gospodarskich i dzikich, które w przypadku przypadkowego przeniesienia mogą stanowić zagrożenie dla fauny innych obszarów. Patogeny mogą być nieświadomie przenoszone wraz z błotem na obuwiu używanym podczas zawodów w orientacji sportowej lub bezpośrednio na odzieży. Organizatorzy oraz uczestnicy powinni przestrzegać zasad określonych przez właściwe służby oraz zarządców terenu w zakresie ograniczeń dostępu i prowadzenia aktywności na obszarach zagrożonych. Jako ogólne zalecenie należy dokładnie myć obuwie i odzież po zawodach lub treningu, szczególnie gdy ich kolejne użycie planowane jest w odległym obszarze. Należy również unikać pozostawiania żywności i jej resztek w środowisku. Wskazane jest informowanie o takich zaleceniach w biuletynach zawodów.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

Dla kierowników zawodów i osób zarządzających

Uwzględnij faunę przy wyborze terenów do mapowania
Uwzględnij terminy zawodów w celu minimalizacji zakłóceń
Sporządź listę gatunków zwierząt i ptaków wymagających szczególnej uwagi
Poinformuj budowniczych tras oraz osoby odpowiedzialne za planowanie areny w celu uniknięcia zidentyfikowanych obszarów
Uwzględnij obszary o niskim wpływie na zwierzęta prowadzące nocny tryb życia przy organizacji nocnych zawodów w orientacji sportowej
Nzwłocznie zgłaszaj wszelkie zdarzenia z udziałem zwierząt lub dotyczące dzikiej fauny

Dla budowniczych tras i kontrolerów

Uwzględnij lokalizację areny, startu i mety oraz często odwiedzanych punktów kontrolnych
Zapewnij strefy schronienia dla dzikich zwierząt
Unikaj przeciwnych kierunków ruchu zawodników
Unikaj lokalizacji punktów w pobliżu miejsc żerowania i wodopojów
Zachowuj dystans od zwierząt gospodarskich
Zachowuj dystans od dróg o dużym natężeniu ruchu

Dla osób odpowiedzialnych za planowanie areny oraz kontrolerów

Stosuj oznakowanie ostrzegawcze na drogach
Unikaj głośnej muzyki w arenie
Utrzymuj zwierzęta domowe pod kontrolą

OCHRONA PRZYRODY

EMISJE, ZANIECZYSZCZENIA I ODPADY

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

Wykorzystuj istniejącą infrastrukturę	W przypadku konieczności wykorzystania infrastruktury należy w pierwszej kolejności korzystać z obiektów już istniejących, nawet jeśli zostały one zbudowane w innym celu (np. hala sportowa jako centrum zawodów i zaplecze sanitarne), które po zakończeniu zawodów mogą zostać przywrócone do pierwotnego użytkowania.
W przypadku konieczności zapewnienia nowej infrastruktury tymczasowej korzystaj z wypożyczenia, wynajmu lub usług podmiotów zewnętrznych	W przypadku braku odpowiedniej infrastruktury na miejscu należy preferować rozwiązania tymczasowe, takie jak użyczenie (np. od innych organizacji sportowych), wynajem (np. bariery, agregaty prądotwórcze) lub usługi zewnętrzne (np. toalety, dostawy energii), zamiast budowy lub zakupu, chyba że przewidywane jest ich wielokrotne wykorzystanie w przyszłości.
W przypadku konieczności budowy nowej infrastruktury uwzględnij dobór materiałów	W przypadku konieczności budowy nowych obiektów należy preferować materiały drewnopochodne zamiast energochłonnych materiałów, takich jak beton czy stal. Należy uwzględnić kryteria efektywności energetycznej (w tym dążenie do neutralności energetycznej lub klimatycznej). Drewno powinno pochodzić z certyfikowanych, zrównoważenie zarządzanych lasów (np. FSC lub PEFC).
Uwzględnij wpływ na środowisko przy korzystaniu z pryszniców oraz wybór dostawcy toalet mobilnych	Jeżeli jest to dopuszczone przez właściwe organy sanitarne, należy stosować toalety kompostujące; w przeciwnym razie należy upewnić się, że dostawca toalet mobilnych stosuje rozwiązania przyjazne dla środowiska. Prysznice na arenie są rzadko konieczne; w przypadku ich zastosowania należy zakazać używania detergentów lub zapewnić środki przyjazne dla środowiska.
Rozważ wykorzystanie odnawialnych źródeł energii zarówno przy podłączeniu do sieci, jak i poza nią	Jeżeli możliwe jest podłączenie do sieci elektroenergetycznej, a istnieje wybór dostawcy, należy dążyć do korzystania z energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. W przypadku wykorzystania agregatów należy stosować biopaliwa (etanol, biodiesel). Rozwiązaniem szczególnie przyjaznym środowisku jest wykorzystanie paneli fotowoltaicznych, ewentualnie wspieranych przez magazyny energii. Zużycie energii przez urządzenia elektryczne jest zazwyczaj umiarkowane, a niektóre większe urządzenia (np. duże ekrany) mogą być zastąpione lokalnym udostępnianiem wyników na urządzeniach mobilnych. W praktyce wykorzystywano również pojazdy elektryczne jako źródło zasilania wydarzeń.
Unikaj materiałów szkodliwych	Należy upewnić się, że wszystkie stosowane materiały nie są szkodliwe dla środowiska, ludzi ani zwierząt. Wszystkie substancje chemiczne (np. farby, rozpuszczalniki, proszki, detergenty) powinny posiadać odpowiednie oznaczenia na etykietach. Zasady oznakowania mogą się różnić, jednak ich prawidłowa interpretacja nie powinna stanowić trudności. Jeżeli użycie substancji chemicznych jest nieuniknione, należy wybierać rozwiązania najmniej szkodliwe (np. farby wodne zamiast rozpuszczalnikowych). Utylizacja opakowań po substancjach chemicznych podlega bardziej restrykcyjnym zasadom niż w przypadku odpadów komunalnych — należy bezwzględnie przestrzegać obowiązujących przepisów. Do materiałów, których należy bezwzględnie unikać, należą m.in.: materiały zawierające azbest, urządzenia zawierające rtęć, farby zawierające ołów, polichlorowane bifenyle (PCB), produkty farmaceutyczne, formaldehyd, substancje PFAS oraz większość pestycydów.
Ogranicz wykorzystanie zbędnych materiałów	Należy unikać stosowania numerów startowych, jeżeli nie są to zawody wysokiej rangi lub gdy dostępny jest elektroniczny system zapowiedzi oraz spiker z dostępem

	do danych w czasie rzeczywistym. Należy stosować potwierdzenia płatności w formie elektronicznej oraz wystawiać wyłącznie faktury elektroniczne.
Stosuj materiały w modelu gospodarki o obiegu zamkniętym	Koncepcja gospodarki o obiegu zamkniętym zakłada unikanie sytuacji, w których materiały trafiają do odpadów bez możliwości odzysku (np. na składowiska). Materiały i sprzęt powinny być projektowane i użytkowane w taki sposób, aby: a) maksymalizować ich trwałość; b) umożliwiać łatwą konserwację i naprawę; c) umożliwiać ponowne wykorzystanie do innych celów; d) umożliwiać demontaż na komponenty możliwe do ponownego użycia; e) umożliwiać recykling materiałów po ich rozdzieleniu.
Korzystaj z materiałów pozyskiwanych lokalnie	Produkty i materiały pozyskiwane lokalnie mają wiele zalet: ograniczają emisje związane z transportem, wspierają lokalne społeczności oraz umożliwiają lepszą kontrolę nad wpływem procesu produkcji na środowisko. Wyjątkiem mogą być produkty pochodzące z systemu Fair Trade, wspierającego kraje rozwijające się.
Wprowadź zakaz stosowania jednorazowych tworzyw sztucznych	Tworzywa sztuczne są trwałe i mogą być wykorzystywane przez bardzo długi czas, jednak po ich porzuceniu w środowisku ulegają rozkładowi dopiero po setkach lub tysiącach lat. Są transportowane przez wody do mórz i oceanów, gdzie się kumulują, a po rozdrobieniu trafiają do organizmów zwierząt i do łańcucha pokarmowego. Część tworzyw sztucznych podlega recyklingowi, jednak ze względu na trudności w segregacji ich zastosowanie jest ograniczone. W związku z tym tworzywa sztuczne powinny być wykorzystywane wyłącznie w produktach trwałych. Jednorazowe tworzywa sztuczne (np. butelki PET) powinny być zakazane, nawet przy zapewnionej segregacji — napoje powinny być podawane do własnych butelek wielokrotnego użytku. Usługi gastronomiczne powinny wykorzystywać opakowania wielokrotnego użytku (np. szklane butelki zwrotne) lub materiały kompostowalne.
Unikaj zbędnych nagród	Uczestnicy oczekują przede wszystkim wysokiej jakości terenów, map i tras; nagrody mają znaczenie drugorzędne i powinny być ograniczone oraz mieć charakter zrównoważony (np. produkty lokalne). Należy unikać przedmiotów powszechnie dostępnych (np. koszulki, czapki). Medale i trofea powinny być ograniczone do minimum; dobrą praktyką są trofea przechodnie.
Stosuj drewno i papier z certyfikatem FSC/PEFC	Certyfikaty FSC (Forest Stewardship Council, https://fsc.org/en) i PEFC (Program na Zasadzie Certyfikacji Leśnej, https://www.pefc.org/) potwierdzają zrównoważoną gospodarkę leśną oraz pochodzenie produktów drzewnych z odpowiedzialnych źródeł. Produkty z certyfikowanych lasów są oznaczone odpowiednimi znakami.
Stosuj mapy odporne na rozdarcie zamiast plastikowych koszulek na mapy (emisje)	Powszechną alternatywą dla organizatorów jest stosowanie albo map odpornych na rozdarcie (w całości lub częściowo wykonanych z tworzyw sztucznych), albo map papierowych umieszczonych w plastikowych koszulkach. Mapy odporne na rozdarcie należy preferować z trzech głównych powodów: a) mapy są zazwyczaj zachowywane przez zawodników i nie są wyrzucane po zawodach; b) istnieje ryzyko rozproszenia plastikowych koszulek w trakcie lub po biegu; c) typowe, biurowe przezroczyste koszulki plastikowe zasadniczo nie podlegają recyklingowi.
Ogranicz druk materiałów do zakresu, w którym trasy są wyznaczone	Zaleca się drukowanie jedynie niezbędnych fragmentów map dla danej trasy, co ogranicza zużycie papieru i farby (źródło emisji i zanieczyszczeń). Wydruk map zapasowych można ograniczyć poprzez wcześniejsze zgłoszenia.
Minimalizuj druk — korzystaj z rozwiązań cyfrowych	Papier może być oczywiście poddawany recyklingowi, jednak zazwyczaj wiąże się to z obniżeniem jakości produktu (np. utratą bieli, wykorzystaniem do produkcji kartonu zamiast papieru drukowego itp.). Obecnie technologie internetowe umożliwiają niemal całkowitą eliminację użycia papieru. Biuletyny są udostępniane na stronach internetowych, podobnie listy startowe i wyniki, przy czym te ostatnie są często zsynchronizowane z systemami pomiaru czasu i dostępne na smartfonach (czasami poprzez lokalną sieć Wi-Fi, gdy zasięg sieci komórkowej jest ograniczony). Informacje o przyszłych zawodach mogą być również publikowane na stronach klubów lub federacji, co pozwala uniknąć umieszczania setek ulotek za wycieraczkami samochodów.

<p>Udostępniaj i promuj możliwości dojazdu transportem publicznym</p>	<p>Transport publiczny (z wyjątkiem transportu lotniczego) jest zasadniczo bardziej przyjazny dla klimatu niż transport indywidualny. Najlepszym rozwiązaniem są pociągi, dobre są autobusy. Zawody w orientacji sportowej są zazwyczaj organizowane w miejscach oddalonych, co sprawia, że samochody osobowe i busy stanowią najwygodniejszą formę transportu. W miarę możliwości należy organizować autobusy wahadłowe z najbliższej stacji kolejowej lub przystanku autobusowego oraz odpowiednio informować o nich w komunikatach zawodów. Rozkłady jazdy pociągów i autobusów powinny być publikowane lub linkowane na stronach zawodów. Należy również rozważyć możliwość uzyskania bezpłatnych przejazdów wahadłowych od władz lokalnych lub sponsorów.</p>
<p>Zachęcaj do aktywnych form transportu, gdy jest to możliwe</p>	<p>W przypadku gdy miejsce zawodów jest dostępne rowerem lub pieszo z węzła transportu publicznego, należy to wyraźnie podkreślać i promować w biuletynach.</p>
<p>Promuj wspólne przejazdy (car-pooling)</p>	<p>Większość samochodów dociera na arenę zawodów z jedną lub dwiema osobami. Emisja CO₂ przypadająca na osobę jest odwrotnie proporcjonalna do liczby pasażerów. Wspólne przejazdy (car-pooling), czyli korzystanie z jednego pojazdu przez większą liczbę osób, powinny być promowane, przynajmniej poprzez odpowiednie komunikaty w zapowiedziach zawodów lub poprzez przemyślane zarządzanie parkingiem (zob. zarządzanie parkingiem). W miarę możliwości należy stworzyć na stronie zawodów system kojarzenia przejazdów (oferty/zapotrzebowanie), aby dopasować popyt i podaż.</p>
<p>Zarządzaj organizacją parkingu</p>	<p>Organizacja parkingów na arenie zawodów jest silnie uzależniona od lokalnych uwarunkowań, jednak pewne proste rozwiązania mogą sprzyjać korzystaniu z transportu wahadłowego lub wspólnych przejazdów. Przykłady: a) wysadzanie uczestników z autobusów wahadłowych bezpośrednio przy arenie; b) miejsca parkingowe dla klubowych busów w pobliżu areny; c) miejsca parkingowe dla samochodów w odległości od areny odwrotnie proporcjonalnej do liczby pasażerów; d) jeden parking z opłatą odwrotnie proporcjonalną do liczby pasażerów (np. 10 € jedna osoba, 5 € dwie osoby, 2 € trzy osoby, bezpłatnie cztery lub więcej). Wyjątki dla osób z niepełnosprawnościami.</p>
<p>Unikaj uszkodzeń ogrodzeń i murów</p>	<p>Ogrodzenia — zarówno kamienne mury, ogrodzenia drewniane, jak i druciane — są kosztowne w budowie i często kluczowe dla utrzymania zwierząt gospodarskich. Unikanie ich uszkodzeń podczas pokonywania jest bezwzględnie konieczne, nie tylko ze względów etycznych, ale również dla utrzymania dobrych relacji z właścicielami terenów w kontekście przyszłych zawodów. Szczególną ostrożność należy zachować przy przekraczaniu suchych murów kamiennych, gdzie kamienie są układane bez zaprawy i łatwo ulegają przesunięciu. Niektóre ogrodzenia i mury mogą być również trudne lub niebezpieczne do pokonania, szczególnie dla starszych zawodników — takie sytuacje należy ograniczać poprzez odpowiednie planowanie tras. W niektórych przypadkach mogą być wymagane obowiązkowe miejsca przekraczania (np. przełazy).</p>
<p>Zbieraj odpady</p>	<p>Zawodnicy orientacji sportowej cieszą się bardzo dobrą opinią w zakresie utrzymywania porządku na arenie. Podstawową zasadą jest niepozostawianie żadnych odpadów poza wyznaczonymi pojemnikami. Jeszcze lepszą praktyką jest zasada „nie pozostawiaj niczego, a podnieś jeden odpad”, czyli zabranie i właściwe usunięcie także odpadów pozostawionych przez innych.</p>
<p>Organizuj selektywną zbiórkę odpadów</p>	<p>Zbiórka odpadów na arenie zawodów musi być zorganizowana w sposób umożliwiający łatwą i efektywną segregację w celu maksymalizacji poziomu recyklingu. Zasady segregacji zależą od lokalnych systemów gospodarowania odpadami, dlatego organizatorzy powinni w pierwszej kolejności skontaktować się z lokalnymi władzami i ustalić właściwe frakcje. Należy zapewnić odpowiednie pojemniki oraz czytelne instrukcje, najlepiej w formie graficznej. Niektóre frakcje są łatwe do rozpoznania (szkło, metal, papier, karton), inne mogą być problematyczne (np. tworzywa sztuczne, które stanowią zróżnicowaną grupę i nie wszystkie podlegają recyklingowi). W przypadku zapewnienia usług gastronomicznych instrukcje segregacji powinny być umieszczone w miejscu wydawania posiłków.</p>

Usuń oznaczenia po zakończeniu zawodów	Na zawodach w orientacji sportowej często stosuje się taśmy do oznaczania różnych stref areny, dojścia do startu, boksów startowych, korytarzy mety itp. Wszystkie te elementy muszą zostać zebrane bezpośrednio po zakończeniu zawodów. Mimo że po zebraniu nie mają już tak uporządkowanej formy jak nowe, należy dążyć do ich ponownego wykorzystania. Alternatywą są znaczniki wielokrotnego użytku („pin flags”), które można łatwo transportować, zbierać i ponownie wykorzystywać. W sytuacjach, gdy istnieje ryzyko pozostawienia oznaczeń w terenie (np. do oznaczenia przyszłych punktów kontrolnych), można stosować papier krepowy.
Sprawdź czystość areny i parkingu	Pomimo wysokiej kultury uczestników możliwe jest pozostawienie drobnych odpadów po zakończeniu zawodów. Organizatorzy powinni przeprowadzić dokładną kontrolę terenu i zebrać wszystkie pozostałości.
Wykonaj dokumentację fotograficzną oczyszczonej areny	Dokumentacja fotograficzna areny przed i po zawodach jest bardzo przydatna do wykazania, że wpływ orientacji sportowej na środowisko jest ograniczony, nawet przy dużej liczbie uczestników. Władze lokalne i właściciele terenów docenią fakt, że główną zmianą po zawodach są jedynie ślady wydeptanej trawy.
Oszacuj emisję CO2 zawodów	Większość emisji CO2 związanych z zawodami w orientacji sportowej wynika z dojazdu uczestników (zawodników i kibiców) prywatnymi samochodami. Istnieje kilka metod ich szacowania: na podstawie ankiet lub analiz danych dotyczących liczby i rodzaju pojazdów oraz pochodzenia uczestników. Ankiety mogą być bardzo dokładne, jednak charakteryzują się często niską frekwencją odpowiedzi. Szacowanie emisji pozwala zidentyfikować główne czynniki wpływające na ich poziom (typ pojazdu, odległość, liczba pasażerów) oraz wskazać kierunki działań na przyszłość.
Zaplanuj działania ograniczające emisję CO2	Emisje związane z mobilnością mogą być ograniczane poprzez oferowanie alternatywnych form transportu, odpowiednie zarządzanie parkingiem oraz promowanie wspólnych przejazdów. Dalsza poprawa może wynikać z ograniczenia zużycia materiałów, wykorzystania energii odnawialnej (wiatr, słońce, biomasa) lub stosowania biopaliw tam, gdzie brak dostępu do sieci elektroenergetycznej.
Rozważ kompensację nieuniknionych emisji CO2	Kompensacja emisji poprzez wspieranie projektów redukcyjnych jest zagadnieniem dyskusyjnym, jednak po wykorzystaniu wszystkich możliwości ograniczenia emisji może stanowić uzasadnioną opcję. Ważne jest, aby wybierane projekty posiadały wiarygodną certyfikację niezależnych instytucji, ponieważ na rynku dostępnych jest wiele rozwiązań o niskiej wiarygodności.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

Dla kierowników zawodów i osób zarządzających

Oszacuj emisję CO2 zawodów
Zaplanuj działania ograniczające emisję CO2
Rozważ kompensację nieuniknionych emisji CO2
Unikaj zbędnych nagród
Ogranicz wykorzystanie zbędnych materiałów
Stosuj materiały w modelu gospodarki o obiegu zamkniętym
Korzystaj z materiałów pozyskiwanych lokalnie
Stosuj drewno i papier z certyfikatem FSC/PEFC
Wprowadź zakaz stosowania jednorazowych tworzyw sztucznych
Udostępniaj i promuj możliwości dojazdu transportem publicznym
Zachęcaj do aktywnych form transportu, gdy jest to możliwe
Promuj wspólne przejazdy (car-pooling)

Dla osób odpowiedzialnych za planowanie areny oraz kontrolerów

Wykorzystuj istniejącą infrastrukturę
W przypadku konieczności zapewnienia nowej infrastruktury tymczasowej korzystaj z wypożyczenia, wynajmu lub usług podmiotów zewnętrznych
W przypadku konieczności budowy nowej infrastruktury uwzględnij dobór materiałów
Uwzględnij wpływ na środowisko przy korzystaniu z pryszniców oraz wybór dostawcy toalet mobilnych
Rozważ wykorzystanie odnawialnych źródeł energii zarówno przy podłączeniu do sieci, jak i poza nią
Unikaj materiałów szkodliwych
Wykorzystuj istniejącą infrastrukturę
Uwzględnij i preferuj środki transportu o niższej emisyjności przy zarządzaniu parkingiem
Zbieraj odpady
Organizuj selektywną zbiórkę odpadów
Sprawdź czystość areny i parkingu
Wykonaj dokumentację fotograficzną oczyszczonej areny

Dla budowniczych tras i kontrolerów

Stosuj mapy odporne na rozdarcie zamiast plastikowych koszulek na mapy (emisje)
Ogranicz druk materiałów do zakresu, w którym trasy są wyznaczone
Minimalizuj druk — korzystaj z rozwiązań cyfrowych
Unikaj uszkodzeń ogrodzeń i murów
Usuń oznaczenia po zakończeniu zawodów, np. prowadzące na start

OCHRONA PRZYRODY

CATERING

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

Dąż do korzystania z lokalnych dostawców żywności	Spółeczny wymiar zrównoważonego rozwoju w zawodach w orientacji sportowej powinien odnosić się do wkładu, jaki zawody mogą wносить do lokalnej gospodarki i/lub do sieci o charakterze społecznym. Lokalni producenci żywności mogą mieć dobre możliwości biznesowe, dostarczając żywność i napoje uczestnikom zawodów, a ta pozytywna relacja (obok usług noclegowych) może sprzyjać przyszłej współpracy z lokalnymi społecznościami.
Zapewnij opcje wegetariańskie i/lub wegańskie	Diety wegetariańskie i wegańskie mają istotnie niższy wpływ na klimat niż diety oparte na mięsie. Mięso, w szczególności czerwone, odpowiada za znacznie wyższe emisje niż produkty roślinne o tej samej lub zbliżonej wartości kalorycznej lub zawartości białka. Niezależnie od względów klimatycznych, wegetarianie i weganie mogą kierować się również względami etycznymi, unikając mięsa i innych produktów pochodzenia zwierzęcego. Niezależnie od przyczyn, opcje wegetariańskie i wegańskie powinny być zawsze dostępne. W tym celu należy zawrzeć odpowiednie ustalenia lub umowy z dostawcami usług gastronomicznych.
Dąż do maksymalnego wykorzystania żywności ekologicznej	Żywność produkowana metodami ekologicznymi ma mniejszy wpływ na środowisko niż żywność produkowana konwencjonalnie, ze względu na unikanie wielu substancji chemicznych stosowanych w rolnictwie konwencjonalnym (herbicydy, nawozy syntetyczne, insektycydy, fungicydy, środki konserwujące). Organizatorzy powinni preferować producentów ekologicznych lub dostawców korzystających z żywności ekologicznej oraz odpowiednio ich wyróżniać.
Unikaj marnowania żywności	Należy unikać marnowania żywności poprzez oferowanie racjonalnych wielkości porcji lub wprowadzenie dwóch opcji: porcji pełnej i porcji zmniejszonej. Należy rozważyć przekazywanie nadwyżek żywności lokalnym organizacjom charytatywnym, o ile jest to zgodne z przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa żywności.
Uwzględnij wykorzystanie wody kranowej	Należy zapewnić dostęp do wody z ujęć (punktów poboru wody) zamiast wody butelkowanej.
Minimalizuj opakowania	Opakowania żywności są często uzasadnione względami sanitarnymi, w celu uniknięcia zanieczyszczeń; jednak w innych przypadkach, gdy istnieją alternatywne rozwiązania zapewniające bezpieczeństwo, należy ograniczać ich stosowanie, ponieważ większość materiałów trafia do odpadów. Opakowania, których nie można uniknąć, powinny być wyraźnie oznaczone pod kątem właściwego sposobu recyklingu.
Zapewnij naczynia wielokrotnego użytku lub kompostowalne	Plastikowe sztucze zazwyczaj nie podlegają recyklingowi i należy ich unikać, aby zapewnić skuteczną segregację innych materiałów z tworzyw sztucznych. Dostępne mogą być alternatywy wykonane z drewna lub innych materiałów biodegradowalnych. Naczynia i kubki kompostowalne są powszechnie dostępne i ich stosowanie powinno być obowiązkowe dla dostawców gastronomii na zawodach w orientacji sportowej. Naczynia kompostowalne stanowią również rozwiązanie w przypadku obecności resztek żywności, które utrudniają recykling innych materiałów (np. tworzyw sztucznych i szkła).
Wprowadź zakaz stosowania jednorazowych tworzyw sztucznych	Jednorazowe tworzywa sztuczne, klasycznym przykładem jest butelka PET, powinny być zakazane, nawet jeśli zapewniona jest ich selektywna zbiórka — napoje po zakończeniu zawodów powinny być podawane jako uzupełnienie własnych butelek

	metalowych lub szklanych. Usługi gastronomiczne powinny zapewniać napoje w butelkach szklanych (zwrotnych) lub w kubkach kompostowalnych.
--	---

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

Dla kierowników zawodów i osób zarządzających

Dąż do korzystania z lokalnych dostawców żywności
Zapewnij opcje wegetariańskie i/lub wegańskie
Dąż do maksymalnego wykorzystania żywności ekologicznej
Unikaj marnowania żywności
Uwzględnij wykorzystanie wody kranowej
Minimalizuj opakowania
Zapewnij naczynia wielokrotnego użytku lub kompostowalne
Wprowadź zakaz stosowania jednorazowych tworzyw sztucznych

DIALOG I WSPÓŁPRACA

OGÓLNE ROZWAŻANIA

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

Wybierz potencjalne tereny i uwzględnij ich status w celu prowadzenia właściwego dialogu z interesariuszami	Wybór terenów pod zawody w orientacji sportowej zazwyczaj odzwierciedla kryteria związane z ich atrakcyjnością sportową (trudnością techniczną i fizyczną terenu do uprawiania orientacji sportowej), walorami krajobrazowymi, bliskością miasta–centrum zawodów w przypadku imprez dużej rangi oraz bliskością siedziby klubu w przypadku zawodów lokalnych. Niektóre obszary nie są brane pod uwagę, ponieważ wiadomo, że dostęp do nich będzie utrudniony lub niemożliwy (np. znane obszary chronione); więcej informacji w sekcji „Ochrona przyrody”. W każdym przypadku kluczowe jest również uwzględnienie kryteriów związanych z wartością przyrodniczą obszarów oraz wrażliwością występujących siedlisk.
Wybierz lokalizację areny we współpracy z lokalną społecznością	Areny w danym obszarze powinny być wybierane z uwzględnieniem możliwości ograniczenia transportu materiałów, ułatwienia korzystania z rowerów lub zbiorowych środków transportu (np. autokarów) przez zawodników i osoby towarzyszące oraz wykorzystania istniejącej infrastruktury (np. energii elektrycznej, toalet, wody i innych usług).
Sporządź listę interesariuszy	Przy planowaniu zawodów należy sporządzić kompleksową listę potencjalnych interesariuszy. Można w tym celu przeanalizować kolejne etapy organizacji: wybór terenu, opracowanie mapy, wyznaczenie możliwych terminów, uzyskanie wymaganych zgód, zakres potrzebnego wsparcia, osoby/podmioty zaangażowane w różne role organizacyjne itd. Im wcześniej lista zostanie przygotowana, tym lepiej; powinna ona pozostawać otwarta na nowe wpisy. Dla każdego interesariusza należy przygotować listę zagadnień do omówienia.
Rozpocznij dialog na wczesnym etapie	Może być konieczne uzyskanie zgody od wielu interesariuszy, co może wymagać więcej niż jednego spotkania z każdą z grup. Nie należy lekceważyć czasu potrzebnego niektórym interesariuszom (np. organom publicznym) na udzielenie odpowiedzi, co często wynika z procedur decyzyjnych. Wczesne rozpoczęcie działań minimalizuje ryzyko odmów w ostatniej chwili.
Zweryfikuj aspekty zrównoważonego rozwoju	W przypadku wynajmu lub użyczenia obiektów należy sprawdzić, czy są one przyjazne dla środowiska. W przypadku zakupu towarów i usług (np. map, koszulek plastikowych, materiałów jednorazowych) należy ustalić, czy dostawca posiada certyfikaty środowiskowe. Należy preferować dostawców, którzy mogą udokumentować swoje działania w zakresie zrównoważonego rozwoju (np. poprzez uznane systemy certyfikacji).
Zweryfikuj zrównoważony charakter sponsorów	Przed wystąpieniem o sponsoring lub jego przyjęciem należy zweryfikować, czy działalność sponsora jest zgodna z zasadami zrównoważonego rozwoju (należy zażądać odpowiednich dowodów). W przypadku posiadania certyfikatów należy uzyskać ich potwierdzenie i uwzględnić tę informację w materiałach komunikacyjnych.
Rozpocznij dialog z ludnością rdzenną na wczesnym etapie	W niektórych krajach grupy etniczne posiadają szczególny status i uprawnienia w zakresie zarządzania gruntami (np. w północnej Skandynawii, obu Amerykach, Australii, Nowej Zelandii). W takich przypadkach konieczne są wczesne kontakty, nawet jeśli nie są formalnie wymagane, w celu poszanowania tradycji oraz określenia możliwych działań i warunków ich realizacji.
Przyjmij właściwą postawę i wyjaśniaj, zamiast bronić, charakter orientacji sportowej i zawodów	W planowaniu i organizacji zawodów w orientacji sportowej często konieczne jest uzyskanie przychylności osób niezaznajomionych z tą dyscypliną. Właściwym podejściem jest wyjaśnianie, czym jest orientacja sportowa, jakie przynosi korzyści dla zdrowia i dobrostanu, jakie daje doświadczenie kontaktu z przyrodą oraz że nie wymaga trwałej infrastruktury i charakteryzuje się wysoką dbałością o czystość. Podejście roszczeniowe lub agresywne może prowadzić do negatywnej postawy

	interesariuszy. Można zaprosić interesariuszy na wcześniejsze wydarzenie i przygotować dla nich prostą trasę (np. dla początkujących).
Uwzględnij relacje z rolnikami oraz oceń dostępność terenów rolnych na wczesnym etapie	Pola uprawne z rosnącymi uprawami lub przygotowane do siewu lub sadzenia powinny być zawsze wyłączone z użytkowania przez zawodników i oznaczone na mapie jako tereny zakazane. Wyjątki (np. pole po zbiorach lub łąka po koszeniu) mogą być uzgadniane z rolnikami, ale nigdy nie powinny być przyjmowane jako oczywiste. Należy unikać płoszenia zwierząt gospodarskich; możliwym rozwiązaniem jest uzgodnienie z rolnikiem ich zamknięcia w wydzielonym obszarze na czas zawodów. Dostępność terenów rolnych powinna być oceniona możliwie wcześnie, aby uniknąć konieczności wprowadzania zmian w trasach w ostatniej chwili.
Wyznacz osobę odpowiedzialną za aspekty środowiskowe	Organizatorzy powinni wyznaczyć osobę odpowiedzialną za koordynację i nadzór nad wszystkimi aspektami związanymi z oddziaływaniem na środowisko. W przypadku dużych zawodów osoba ta powinna być wspierana przez zespół.
Zapewnij, aby „właściciel” mapy sprawował nad nią kontrolę	Bardzo istotne jest, aby „właściciel” mapy, zazwyczaj lokalny klub, sprawował kontrolę nad wszystkimi działaniami prowadzonymi na danym terenie, w tym nad treningami zorganizowanymi. Żadne działania w orientacji sportowej nie powinny zaskakiwać właścicieli terenu. Kluby chcące korzystać z mapy innego klubu powinny uzyskać odpowiednią zgodę. Treningi indywidualne lub w małych grupach mogą być dopuszczalne np. w parkach publicznych, natomiast na terenach prywatnych zazwyczaj wymagają zgody.
Zapewnij właścicieli terenów o potencjalnych oddziaływaniach	Nie należy zakładać, że wszyscy właściciele terenów będą pozytywnie nastawieni do organizacji zawodów. Jednak ich zgoda lub przynajmniej akceptacja jest konieczna. Należy wykazać, że zawody nie spowodują szkód lub że ewentualne oddziaływania mają charakter tymczasowy albo zostaną podjęte działania naprawcze.
Zamieść informacje w biuletynach	Szczególne wymagania lub ograniczenia określone przez interesariuszy (np. dotyczące dostępu lub obuwia) powinny być wyraźnie wskazane w biuletynach lub materiałach informacyjnych.
Zapewnij dostęp do strefy VIP, usług oraz poczęstunku	Wskazane jest zaproszenie interesariuszy, przynajmniej kluczowych, na zawody. W przypadku większych imprez, gdzie przewidziana jest strefa VIP, należy zapewnić im dostęp do poczęstunku. Właściciele terenów powinni być traktowani jako goście VIP i zazwyczaj doceniają otrzymanie szczegółowej mapy swojego terenu.
Prześlij podziękowania do głównych interesariuszy	Po zakończeniu zawodów należy skierować podziękowania do głównych interesariuszy, co ułatwi organizację kolejnych wydarzeń w przyszłości.
Zaproś właściciela terenu do udziału w wydarzeniu	Właściciele terenów są kluczowymi partnerami — należy ich zaprosić oraz, w miarę możliwości, oprowadzić po terenie, aby mogli zobaczyć ograniczony wpływ zawodów oraz zastosowane środki minimalizujące oddziaływanie. Należy również publicznie podziękować im za współpracę, np. podczas ceremonii wręczenia nagród.
Przeprowadź inspekcję punktów krytycznych przed i po zawodach	Dobłą praktyką jest przeprowadzenie inspekcji punktów krytycznych wspólnie z interesariuszami przed i po zawodach (arena, parkingi, toalety, drogi dojazdowe, często odwiedzane punkty kontrolne, ogrodzenia itd.). Przed zawodami należy ocenić stan wyjściowy terenu w celu późniejszej oceny zmian.
Zaplanuj trasę dojazdu dla karetki	Należy zapewnić możliwość szybkiego wyjazdu karetki w przypadku wypadku. Istotne jest również sprawdzenie, które drogi na terenie zawodów są dostępne dla służb ratunkowych, szczególnie w odległych częściach terenu.
Dokonaj oceny wniosków z przeprowadzonych zawodów	Po zawodach należy przeprowadzić szczegółową analizę „lessons learned” z udziałem kluczowych osób organizacyjnych, doradcy zawodów (jeśli został powołany) oraz — w razie potrzeby — głównych interesariuszy. Celem jest analiza tego, co przebiegło prawidłowo, a co nie, oraz zrozumienie przyczyn. Celem nie jest przypisywanie winy, lecz wyciągnięcie wniosków i ich wykorzystanie przy organizacji kolejnych wydarzeń. Należy sporządzić pisemne podsumowanie i wykorzystać je jako materiał referencyjny. Analiza powinna obejmować wszystkie aspekty organizacji zawodów, nie tylko kwestie środowiskowe.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

Wybierz potencjalne tereny i uwzględnij ich status w celu prowadzenia właściwego dialogu z interesariuszami
Wybierz lokalizację areny we współpracy z lokalną społecznością
Sporządź listę interesariuszy
Rozpocznij dialog na wczesnym etapie
Zweryfikuj aspekty zrównoważonego rozwoju
Zweryfikuj zrównoważony charakter sponsorów
Rozpocznij dialog z ludnością rdzenną na wczesnym etapie
Przyjmij właściwą postawę i wyjaśniaj, zamiast bronić, charakter orientacji sportowej i zawodów
Uwzględnij relacje z rolnikami oraz oceń dostępność terenów rolnych na wczesnym etapie
Wyznacz osobę odpowiedzialną za aspekty środowiskowe
Zapewnij, aby „właściciel” mapy sprawował nad nią kontrolę
Zapewnij właścicieli terenów o potencjalnych oddziaływaniach
Zamieść informacje w biuletynach
Zapewnij dostęp do strefy VIP, usług oraz poczęstunku
Prześlij podziękowania do głównych interesariuszy
Zaproś właściciela terenu do udziału w wydarzeniu
Przeprowadź inspekcję punktów krytycznych przed i po zawodach
Zaplanuj trasę dojazdu dla karetki

DIALOG I WSPÓŁPRACA

WŁADZE PUBLICZNE

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

ORGANY OCHRONY ŚRODOWISKA

Przeanalizuj informacje dotyczące obszarów chronionych	Zidentyfikuj organy właściwe w zakresie ochrony środowiska dla obszaru, na którym mają być opracowywane mapy do orientacji sportowej oraz organizowane zawody. Jeżeli obszar znajduje się w granicach parku narodowego lub regionalnego, zazwyczaj funkcjonuje tam administracja parku z dyrektorem; w przeciwnym razie właściwy organ może wskazać gmina (np. urząd regionalny). Obszary objęte ograniczeniami dostępu lub użytkowania powinny zostać zidentyfikowane możliwie najwcześniej, a charakter tych ograniczeń — wyjaśniony.
Przeanalizuj informacje dotyczące wrażliwych siedlisk	Niezależnie od formalnej ochrony prawnej danego obszaru, lokalne organy ochrony środowiska mogą wskazać szczególnie wrażliwe siedliska wymagające szczególnej ochrony, takie jak torfowiska, obszary podmokłe, miejsca rozrodu itp., które powinny być znane i uwzględniane zarówno przez kartografa, jak i budowniczego tras.
Przeanalizuj informacje dotyczące innych ograniczeń	Inne ograniczenia mogą dotyczyć ochrony obiektów historycznych lub archeologicznych, miejsc kultu, obszarów niebezpiecznych itp.
Uzyskaj zezwolenie	Może być wymagane uzyskanie pisemnej zgody zarówno na wykonanie mapy, jak i organizację zawodów; w każdym przypadku zaleca się posiadanie jakiegokolwiek formy pisemnego uzgodnienia (np. wymiany korespondencji).
Sporządź raport po zakończeniu zawodów	Po zakończeniu zawodów zaleca się przekazanie informacji zwrotnej do właściwego organu ochrony środowiska, nawet jeśli nie wystąpiły szczególne zdarzenia, w celu wykazania realizacji uzgodnień. Ułatwi to uzyskiwanie zgód na przyszłe wykorzystanie terenu.

ORGANY OCHRONY ZDROWIA

Uwzględnij wymagania higieniczne oraz przepisy dotyczące gastronomii	Organy ochrony zdrowia zazwyczaj określają zasady higieny, które należy przestrzegać przy przygotowaniu, przechowywaniu i dystrybucji żywności. Bardzo ważne jest, aby organizatorzy zapoznali się z tymi zasadami z odpowiednim wyprzedzeniem, jeżeli sami zapewniają usługi gastronomiczne. W przypadku zlecenia usług podmiotom zewnętrznym posiadającym odpowiednie uprawnienia, to one odpowiadają za przestrzeganie przepisów.
Uwzględnij przepisy dotyczące toalet oraz gospodarki ściekowej	Organy ochrony zdrowia mogą również określać minimalne wymagania dotyczące liczby toalet w odniesieniu do liczby uczestników. W przypadku stosowania toalet tymczasowych należy zweryfikować kwalifikacje dostawcy usług. Różne, bardziej przyjazne dla środowiska rozwiązania muszą zostać zatwierdzone przez właściwe organy ochrony zdrowia.
Uwzględnij wymagania dotyczące pierwszej pomocy na arenie	Kwalifikacje oraz liczba personelu medycznego (lekarzy i ratowników) dostępnego na arenie mogą być określane przez organy ochrony zdrowia w zależności od przewidywanej liczby uczestników. Pierwsza pomoc może być zapewniana w specjalnym pomieszczeniu lub namiocie albo przez personel karettek znajdujących się na arenie.

Uwzględnij przepisy dotyczące zabezpieczenia medycznego (karetki)	W niektórych krajach obowiązkowe jest zapewnienie jednej lub więcej karetek podczas zawodów; w przypadku organizacji punktu pierwszej pomocy w pomieszczeniu lub namiocie konieczne jest zapewnienie, aby karetka mogła dotrzeć na arenę w określonym czasie. Jeżeli jedna lub więcej karetek znajduje się na arenie podczas zawodów, mogą one również samodzielnie zapewniać pomoc medyczną.
--	---

SAMORZĄDY

Uwzględnij inne wydarzenia mogące kolidować	Konflikty związane z organizacją zawodów w orientacji sportowej nie ograniczają się do innych wydarzeń planowanych w tym samym lesie lub dzielnicy miasta w tych samych dniach. Każde inne wydarzenie, które wymaga zasobów — zarówno materialnych, jak i ludzkich — lub które może powodować problemy komunikacyjne albo konkurować o bazę noclegową, może stanowić konflikt dla zawodów. Koncerty, inne wydarzenia sportowe, zgromadzenia polityczne, targi — to tylko niektóre przykłady. Władze samorządowe stanowią naturalny punkt kontaktu zarówno jako źródło informacji, jak i partner do omówienia kwestii organizacyjnych: zarządzania ruchem, wyznaczania obszarów zakazanych, bezpieczeństwa itp.
Twórz możliwości dla lokalnych przedsiębiorstw	Jedną z korzyści, jakie zawody w orientacji sportowej mogą przynieść lokalnej społeczności, jest możliwość oferowania przez lokalnych producentów swoich produktów i usług osobom przyjeżdżającym na zawody. Znaczenie ma nie tylko liczba potencjalnych klientów, ale również szeroki obszar ich pochodzenia, który może przyczynić się do rozpowszechnienia lokalnych produktów na szerszym rynku. Te korzyści ekonomiczne dla lokalnych przedsiębiorstw stanowią element społecznego wymiaru zrównoważonego rozwoju i jako takie są istotnym elementem dialogu z władzami samorządowymi. Niektóre wydarzenia stwarzają również wartościowe możliwości pozyskiwania środków dla lokalnych organizacji społecznych.
Uzyskaj wytyczne dotyczące gospodarki odpadami	Podstawowym elementem dialogu z władzami lokalnymi jest właściwa organizacja zbiórki i segregacji odpadów. W szczególności zasady segregacji zależą od funkcjonujących w danym obszarze systemów przetwarzania odpadów. Przykładowo naczynia kompostowalne mogą być zbierane razem z odpadami organicznymi tylko wtedy, gdy istnieją odpowiednie instalacje kompostujące; tworzywa biodegradowalne wymagają środowiska beztlenowego do rozkładu przez bakterie beztlenowe — takie warunki występują na składowiskach, lecz nie w instalacjach kompostujących.
Rozważ alternatywy dla zakwaterowania	Zawody w orientacji sportowej trwające kilka dni lub weekend stwarzają możliwości nie tylko dla hoteli, ale również dla licznych pensjonatów, gospodarstw agroturystycznych, kempingów itp., co stanowi istotne źródło dochodów dla lokalnej społeczności i kolejny ważny element dialogu z władzami lokalnymi.
Uwzględnij lokalnych producentów przy planowaniu stoisk sprzedażowych	Z władzami samorządowymi lub ich wydziałami odpowiedzialnymi za handel należy skontaktować się odpowiednio wcześniej w celu uzgodnienia organizacji stoisk sprzedażowych na arenie lub innych form działalności handlowej. W niektórych krajach może to stanowić dobrą okazję do pozyskiwania środków dla lokalnych organizacji społecznych.

POLICJA I ORGANY ZARZĄDZANIA RUCHEM DROGOWYM

Poinformuj o przewidywanej liczbie uczestników	Policja lub wydział ruchu drogowego gminy (lub oba te podmioty) powinny zostać odpowiednio wcześniej poinformowane o przewidywanej liczbie uczestników; szacunkowa liczba może być oparta na frekwencji z podobnych zawodów w przeszłości lub innych wydarzeń o porównywalnym poziomie; dokładniejsze dane mogą zostać przekazane po zamknięciu zgłoszeń. Ułatwi to właściwe planowanie organizacji zawodów.
Wystąp o informacje dotyczące możliwości transportu publicznego	Jeżeli miasto położone w pobliżu miejsca zawodów jest dostępne koleją, można zorganizować transport wahadłowy, który potencjalnie może być zapewniony bezpłatnie przez miasto jako forma wsparcia rzeczowego. W takim przypadku informacja o tej możliwości powinna być przekazana możliwie wcześniej poprzez standardowe kanały komunikacji (biuletyny internetowe) oraz aktywnie promowana.
Uzgodnij zasady organizacji ruchu	Informacje dotyczące zalecanych tras dojazdu na zawody powinny być publikowane w biuletynach, a ich przestrzeganie powinno być zapewnione przez odpowiednio oznaczony personel (policjantów lub wolontariuszy) w dniach zawodów. Policja lub właściwy wydział mogą wprowadzić ruch jednokierunkowy w celu usprawnienia przepływu pojazdów. W przypadku wydania przez Policję szczegółowych wytycznych, należy ich bezwzględnie przestrzegać, nawet jeśli ruchem kierują organizatorzy.
Rozważ możliwości zarządzania parkingiem	Miejsca parkingowe w pobliżu areny często znajdują się na terenach prywatnych i wymagają uzyskania zgody właściciela. W przypadku wykorzystania łąki należy przeanalizować skutki ewentualnych opadów, zarówno pod kątem zniszczenia terenu, jak i problemów z dojazdem i wyjazdem. Organizacja parkingu może być wykorzystana do promowania wspólnych przejazdów, np. poprzez zróżnicowanie opłat parkingowych w zależności od liczby pasażerów lub rezerwację miejsc bliżej areny dla pojazdów z większą liczbą osób. Opłata parkingowa może również stanowić element kompensacji emisji związanych z organizacją zawodów, jeżeli organizatorzy dążą do neutralności klimatycznej wydarzenia.
Zaplanuj działania na wypadek sytuacji awaryjnych	Analiza ryzyka stanowi istotny element planowania. Ryzyka należy klasyfikować według ich ciężkości oraz prawdopodobieństwa, a działania planistyczne powinny koncentrować się na tych, które uzyskują najwyższe oceny w obu kryteriach. Sytuacje awaryjne mogą mieć charakter zdrowotny (np. urazy uczestników), meteorologiczny lub inny, w zależności od okoliczności. Należy opracować plany awaryjne i przekazać je wszystkim osobom zaangażowanym w organizację, tak aby każda z nich znała swoją rolę.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

ORGANY OCHRONY ŚRODOWISKA

Przeanalizuj informacje dotyczące obszarów chronionych
Przeanalizuj informacje dotyczące wrażliwych siedlisk
Przeanalizuj informacje dotyczące innych ograniczeń
Uzyskaj zezwolenie
Sporządź raport po zakończeniu zawodów

ORGANY OCHRONY ZDROWIA

Uwzględnij wymagania higieniczne oraz przepisy dotyczące gastronomii
Uwzględnij przepisy dotyczące toalet oraz gospodarki ściekowej
Uwzględnij wymagania dotyczące pierwszej pomocy na areni
Uwzględnij przepisy dotyczące zabezpieczenia medycznego (karetki)

SAMORZĄDY

Uwzględnij inne wydarzenia mogące kolidować
Twórz możliwości dla lokalnych przedsiębiorstw
Uzyskaj wytyczne dotyczące gospodarki odpadami
Rozważ alternatywy dla zakwaterowania
Uwzględnij lokalnych producentów przy planowaniu stoisk sprzedażowych

POLICJA I ORGANY ZARZĄDZANIA RUCHEM DROGOWYM

Poinformuj o przewidywanej liczbie uczestników
Wystąp o informacje dotyczące możliwości transportu publicznego
Uzgodnij zasady organizacji ruchu
Rozważ możliwości zarządzania parkingiem
Zaplanuj działania na wypadek sytuacji awaryjnych

DIALOG I WSPÓŁPRACA

INTERESARIUSZE PRYWATNI

WYTYCZNE DLA ORGANIZATORÓW

WŁAŚCICIELE TERENÓW (publiczni i prywatni)

Przeanalizuj informacje dotyczące prawa dostępu	Prawo dostępu do lasów i terenów otwartych jest bardzo zróżnicowane w zależności od kraju: w niektórych przypadkach dostęp jest zawsze dozwolony, pod warunkiem braku szkód. W innych przypadkach wejście na teren prywatny jest zabronione, nawet przy braku ogrodzeń lub oznaczeń. W każdym przypadku właściciele terenów muszą być poinformowani o organizacji zawodów na ich obszarze. Dużych właścicieli należy kontaktować indywidualnie. W przypadku licznych, rozproszonych i nieznanymi właścicieli (częstych np. w Europie Południowej) pomocne może być nawiązanie kontaktu z lokalnymi leśnikami lub organizacjami rolników, co może ułatwić dotarcie do nich lub przynajmniej wykazać podjęcie próby kontaktu.
Wyjaśnij właścicielom terenów, czym jest orientacja sportowa	Nie należy zakładać, że wszyscy właściciele terenów znają orientację sportową. Niektórzy mogą obawiać się dużych grup osób wkraczających na ich teren i pozostawiających zniszczenia. Dlatego warto poświęcić czas na przedstawienie orientacji sportowej jako „lekkiej” formy aktywności, w której zawodnicy są rozproszeni w terenie i skupiają się jedynie w punktach kontrolnych. Argumentem może być również korzyść w postaci szczegółowego opracowania mapy ich terenu. W miarę możliwości należy zapraszać właścicieli na inne zawody, a nawet towarzyszyć im w terenie podczas ich trwania. Należy unikać postawy konfrontacyjnej.
Planuj wszystkie działania z „właścicielem” mapy	W każdym przypadku, gdy dostęp do terenu nie jest zagwarantowany przepisami lub zwyczajem, istotne jest, aby „właściciel” mapy był informowany o każdym wykorzystaniu terenu do orientacji sportowej przez inne osoby lub kluby. Właściciel mapy (zazwyczaj klub) może mieć zawarte porozumienia ograniczające aktywność poza określonymi wydarzeniami. Wykorzystanie map z poprzednich zawodów do organizacji treningu nie powinno mieć miejsca bez zgody właściciela mapy.
Sprawdź obszary prowadzenia prac leśnych	Obszary świeżo po wyrębie stanowią zwykle poważną przeszkodę dla zawodników ze względu na dużą ilość pozostawionych pni i gałęzi. Jeżeli nie jest możliwe przesunięcie prac leśnych na okres po zawodach, najlepszym rozwiązaniem jest oznaczenie takich obszarów jako niedostępnych.
Sprawdź nowo zalesione obszary	Po uprzątnięciu terenu po wyrębie często następuje odnowienie drzewostanu, poprzez nasadzenia lub naturalną regenerację. Młode sadzonki są bardzo podatne na uszkodzenia w pierwszych latach wzrostu (do wysokości ok. 30–100 cm, w zależności od gatunku). Trasy powinny być planowane w sposób omijający takie obszary. W razie potrzeby lub na żądanie właściciela należy oznaczyć je jako tereny zakazane.
Uzyskaj zezwolenie	W zależności od kraju może być wymagane formalne zezwolenie właścicieli terenów (publicznych lub prywatnych) na organizację zawodów. Nawet w przypadku ogólnego prawa dostępu do lasów konieczna jest zgoda właściciela na wykorzystanie miejsc o dużej koncentracji osób i pojazdów, takich jak arena, parkingi, start i meta. W niektórych krajach własność leśna jest bardzo rozdrobniona i identyfikacja wszystkich właścicieli jest niemożliwa; w takich przypadkach należy zwrócić się o pomoc do lokalnych organizacji rolników lub leśników, aby wykazać podjęcie wszelkich możliwych działań.
Zweryfikuj, czy las posiada certyfikat PEFC/FSC	Wielu właścicieli lasów posiada obecnie certyfikaty zrównoważonej gospodarki leśnej (FSC lub PEFC). Systemy te uwzględniają m.in. interes społeczny oraz dostęp

(zrównoważona gospodarka leśna)	do terenów, o ile nie narusza on praw właściciela. Warto zidentyfikować takie obszary.
Zidentyfikuj, oznacz i omijaj obszary zakazane	W trakcie dialogu z właścicielami należy zidentyfikować obszary, które mogą być oznaczone na mapie jako dostępne, lecz powinny zostać wyłączone z użytkowania podczas zawodów (np. pola uprawne, pastwiska, obszary użytkowane w innym celu). Obszary te należy oznaczyć jako zakazane na mapie oraz — w razie potrzeby — w terenie. W sytuacjach szczególnych można zapewnić obecność osoby nadzorującej.
Utrzymuj dobre relacje z właścicielami terenów i okazuj wdzięczność	Należy pamiętać, że utrzymywanie dobrych relacji z właścicielami terenów jest kluczowe dla możliwości organizacji kolejnych zawodów. Po zawodach należy co najmniej przesłać podziękowania; dobrą praktyką jest także zaproszenie właścicieli do udziału w ceremonii dekoracji lub publiczne podziękowanie za współpracę.
Zaproś właścicieli terenów na zawody	Właściciele terenów powinni być zapraszani na zawody. Zazwyczaj doceniają możliwość zaprezentowania swojego terenu.
Przekaż właścicielom terenów mapy	Dobrym gestem jest przekazanie właścicielowi mapy. Często doceniają oni szczegółowość odwzorowania terenu.
Przeprowadź kontrolę po zawodach wspólnie z właścicielem terenu	Po zakończeniu zawodów zaleca się przeprowadzenie wspólnej wizji terenowej obejmującej arenę, start, metę, parkingi i inne kluczowe miejsca, po usunięciu infrastruktury. W przypadku widocznych śladów zniszczeń wskazane jest przeprowadzenie ponownej oceny po 6–12 miesiącach.
Zrekompensuj ewentualne szkody	Wszelkie szkody wyrządzone w mieniu prywatnym podczas zawodów muszą zostać niezwłocznie naprawione lub zrekompensowane. W przypadku istotnych oddziaływań może być konieczna rekultywacja środowiska, która powinna być uzgodniona z właściwymi organami ochrony środowiska.

MYŚLIWI

Przeanalizuj informacje dotyczące sezonów łowieckich	W wielu krajach łowiectwo stanowi istotną działalność gospodarczą i, mimo że bywa tematem kontrowersyjnym oraz dzielącym opinię publiczną, należy je uznać za ważny element, który musi być uwzględniany w orientacji sportowej. Wytyczne zawarte w tej sekcji odnoszą się do obszarów, na których prowadzi się gospodarkę łowiecką. W wielu przypadkach dochody z łowiectwa stanowią znaczącą część przychodów właścicieli terenów. Organizacja zawodów na obszarach, gdzie prowadzone są polowania (w tym nielegalne), może również stwarzać istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa zawodników. Organizatorzy powinni uzyskać informacje o terminach rozpoczęcia sezonu łowieckiego oraz jego długości. W miarę możliwości należy unikać organizacji zawodów w okresie polowań lub odpowiednio wcześniej uzgodnić warunki z lokalnym kołem łowieckim.
Uzyskaj zezwolenie, jeżeli jest wymagane	Uzyskanie zgody od kół łowieckich lub właściwych organów regulujących łowiectwo jest kluczowe dla zapobiegania wypadkom oraz utrzymania dobrych relacji, które umożliwią organizację zawodów w przyszłości. Dialog z kołami łowieckimi jest wskazany również poza sezonem łowieckim, ponieważ zarówno właściciele terenów, jak i myśliwi mogą obawiać się, że zwierzyna opuści dany obszar w wyniku zawodów, co mogłoby wpłynąć na efektywność przyszłych polowań.
Dąż do projektowania tras przyjaznych dla zwierzyny	Wskazówki dotyczące projektowania tras przyjaznych dla zwierzyny przedstawiono w sekcji „Ochrona przyrody / Zwierzęta”. Dwa istotne elementy to: zapewnienie stref ostoi (refugia) oraz unikanie przeciwnych kierunków ruchu zawodników. Ostoje to fragmenty lasu, w których nie lokalizuje się punktów kontrolnych i które nie znajdują się na typowych wariantach przebiegu — najlepiej obszary o gęstej roślinności, zapewniające zwierzętom schronienie. Przeciwny kierunek ruchu występuje, gdy część tras prowadzi z obszaru A do B, a inne z B do A; uciekające zwierzęta mogą wówczas napotykać zawodników nadbiegających z przeciwnej

	strony, co powoduje dezorientację. Dlatego należy planować spójny kierunek przebiegu tras (np. zgodnie lub przeciwnie do ruchu wskazówek zegara).
Stosuj metody zarządzania zwierzyną	W zależności od gatunków zwierząt możliwe jest zastosowanie różnych działań ograniczających stres. Ostoje stanowią obszary wolne od punktów kontrolnych i głównych przebiegów tras, gdzie zwierzęta nie są niepokojone przez obecność zawodników. W innych przypadkach (np. w odniesieniu do łosi) można rozważyć przepłaszanie zwierzyny. W obu przypadkach zwierzęta zazwyczaj szybko wracają na swoje tereny po ustaniu zakłóceń.
Współpracuj przy płoszeniu zwierzyny	W odniesieniu do niektórych gatunków właściwą strategią może być celowe przepłoszenie zwierzyny poza obszar zawodów. Działania te powinny być prowadzone w ścisłej współpracy z myśliwymi, którzy dysponują wiedzą o terenie i zachowaniach zwierząt. Rozwiązanie to dotyczy wyłącznie zwierząt płochliwych i nieagresywnych (np. większości ssaków kopytnych).
Sporządź raport dotyczący działań związanych ze zwierzyną	Po zakończeniu zawodów należy sporządzić pisemny raport dotyczący zastosowanych działań w zakresie zarządzania zwierzyną oraz odnotowanych zdarzeń z jej udziałem.
Upewnij się, że w pierwszej kolejności skontaktowano się z właścicielem terenu	Jeżeli teren jest własnością prywatną, w pierwszej kolejności należy skontaktować się z właścicielem; następnie z przedstawicielami łowiectwa.
Przekazuj mapy właścicielom i zainteresowanym osobom jako formę podziękowania	Właściciele terenów i myśliwi często doceniają szczegółowość map do orientacji sportowej i chętnie przyjmują ich egzemplarze. Przekazanie map jest skutecznym sposobem budowania pozytywnych relacji.
Zaproś koło łowieckie do udziału w wydarzeniu	Podobnie jak w przypadku właścicieli terenów, dobrą praktyką jest zapraszanie myśliwych na zawody, umożliwienie im udziału w łatwej trasie oraz publiczne podziękowanie za współpracę, np. podczas ceremonii wręczenia nagród.

ORGANIZACJE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Informuj o korzyściach wynikających z orientacji sportowej	W niektórych sytuacjach zasadne może być nawiązanie dialogu ze stowarzyszeniami obywatelskimi w celu wprowadzenia orientacji sportowej na obszarach, gdzie dyscyplina ta nie jest dobrze znana, oraz przedstawienia jej potencjału w zakresie utrzymania sprawności fizycznej w każdym wieku, zbliżania ludzi do ochrony przyrody oraz jej niewielkiego wpływu na środowisko w porównaniu z innymi sportami.
Przeanalizuj informacje dotyczące wrażliwych siedlisk	Jeżeli na danym obszarze działa organizacja ekologiczna (NGO), prowadzenie z nią konstruktywnego dialogu jest bardzo istotne, ponieważ organizacje te posiadają wiedzę o terenach wymagających szczególnej uwagi przy planowaniu tras, a jednocześnie pozwala to wykazać rzeczywiste zaangażowanie organizatorów w ochronę środowiska.
Angażuj organizacje społeczeństwa obywatelskiego w działania edukacyjne	Pozytywne relacje pomiędzy klubami a organizacjami społeczeństwa obywatelskiego mogą być utrzymywane m.in. poprzez włączanie ich w działania edukacyjne dla uczestników orientacji sportowej w zakresie zagadnień środowiskowych, realizowane w ramach treningów, imprez rekreacyjnych oraz szkoleń dla trenerów.

LISTA KONTROLNA

Szybka lista do odhaczania wytycznych i działań

WŁAŚCICIELE ZIEMSCY (publiczni i prywatni)

Przeanalizuj informacje dotyczące prawa dostępu
Wyjaśnij właścicielom terenów, czym jest orientacja sportowa
Planuj wszystkie działania z „właścicielem” mapy
Sprawdź obszary prowadzenia prac leśnych
Sprawdź nowo zalesione obszary
Uzyskaj zezwolenie
Zweryfikuj, czy las posiada certyfikat PEFC/FSC (zrównoważona gospodarka leśna)
Zidentyfikuj, oznacz i omijaj obszary zakazane
Utrzymuj dobre relacje z właścicielami terenów i okazuj wdzięczność
Zaproś właścicieli terenów na zawody
Przekaż właścicielom terenów mapy
Przeprowadź kontrolę po zawodach wspólnie z właścicielem terenu
Zrekompensuj ewentualne szkody

MYŚLIWI

Przeanalizuj informacje dotyczące sezonów łowieckich
Uzyskaj zezwolenie, jeżeli jest wymagane
Dąż do projektowania tras przyjaznych dla zwierzyny
Stosuj metody zarządzania zwierzyną
Współpracuj przy płoszeniu zwierzyny
Sporządź raport dotyczący działań związanych ze zwierzyną
Upewnij się, że w pierwszej kolejności skontaktowano się z właścicielem terenu
Przekazuj mapy właścicielom i zainteresowanym osobom jako formę podziękowania
Zaproś koło łowieckie do udziału w wydarzeniu

ORGANIZACJE SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Informuj o korzyściach wynikających z orientacji sportowej
Przeanalizuj informacje dotyczące wrażliwych siedlisk
Angażuj organizacje społeczeństwa obywatelskiego w działania edukacyjne